A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2004. július 15. *

A C-345/02. sz. ügyben,

a Bírósághoz a Hoge Raad der Nederlanden (Hollandia) által az EK 234. cikk alapján benyújtott, az e bíróság előtt

a **Pearle BV,**

a **Hans Prijs Optiek Franchise BV,**

a **Rinck Opticiëns BV**

és

a **Hoofdbedrijfschap Ambachten**

* Az eljárás nyelve: holland.

között folyamatban lévő eljárásban az EK-Szerződés 92. cikke (1) bekezdésének (jelenleg, módosítást követően, az EK 87. cikk (1) bekezdése) és az EK-Szerződés 93. cikke (3) bekezdésének (jelenleg az EK 88. cikk (3) bekezdése) értelmezésére vonatkozó előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: P. Jann tanácselnök, A. Rosas, S. von Bahr, R. Silva de Lapuerta és K. Lenaerts (előadó) bírák,

főtanácsnok: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
hivatalvezető: R. Grass,

figyelembe véve a következők által előterjesztett írásbeli észrevételeket:

— a Pearle BV, a Hans Prijs Optiek Franchise BV és a Rinck Opticiëns BV képviseletében P. E. Mazel advocaat,

— a Hoofdbedrijfschap Ambachten képviseletében R. A. A. Duk advocaat,

— a holland kormány képviseletében S. Terstal, meghatalmazotti minőségben,

— az Európai Közösségek Bizottsága képviseletében J. Flett és H. van Vliet, meghatalmazotti minőségben,

tekintettel a tárgyalásra készített jelentésre,

a holland kormány képviseletében meghatalmazotti minőségben eljáró H. G. Sevenster és a Bizottság képviseletében eljáró H. van Vliet szóbeli észrevételeinek a 2004. január 29-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 2002. szeptember 27-i végzésével, amely a Bírósághoz 2002. szeptember 30-án érkezett, a Hoge Raad der Nederlanden az EK 234. cikk alapján előzetes döntéshozatal céljából az EK-Szerződés 92. cikke (1) bekezdésének (jelenleg, módosítást követően, az EK 87. cikk (1) bekezdése) és 93. cikke (3) bekezdésének (jelenleg az EK 88. cikk (3) bekezdése) értelmezésére vonatkozó kérdéseket terjesztett a Bíróság elé.

2 Ezek a kérdések a Hoofbedrijfschap Ambachten (a továbbiakban: HBA) által a tagjaira, többek között az alapeljárás felpereseire az optikai piac vállalkozásainak javát szolgáló reklámkampány finanszírozása érdekében kiszabott díjak tárgyában folyó jogvita során merültek fel.

Jogi háttér

A közösségi szabályozás

3 A Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése az alábbiak szerint rendelkezik:

„Ha e Szerződés másként nem rendelkezik, a közös piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzítja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet."

4 A Szerződés 93. cikke szerint:

„(1) A Bizottság a tagállamokkal együttműködve folyamatosan vizsgálja a tagállamokban létező támogatási programokat. A Bizottság javaslatot tesz a tagállamoknak a közös piac fokozatos fejlődése vagy működése által megkövetelt megfelelő intézkedések meghozatalára.

(2) Ha a Bizottság — azt követően, hogy felhívta az érintett feleket észrevételeik megtételére — megállapítja, hogy egy állam által vagy állami forrásból nyújtott támogatás a 92. cikk értelmében nem egyeztethető össze a közös piaccal, vagy hogy az ilyen támogatást visszaélésszerűen használják fel, úgy határoz, hogy az érintett állam köteles a Bizottság által kitűzött határidőn belül a támogatást megszüntetni vagy módosítani.

[...]

(3) A Bizottságot az észrevételei megtételéhez szükséges időben tájékoztatni kell minden támogatás nyújtására és módosítására irányuló szándékról. Ha a Bizottság úgy ítéli meg, hogy ez a szándék a 92. cikk értelmében nem egyeztethető össze a közös piaccal, haladéktalanul megindítja a (2) bekezdés szerinti eljárást. Amíg ebben az eljárásban végső határozat nem születik, az érintett tagállam a tervezett intézkedéseket nem hajthatja végre."

5 A Bizottságnak a *de minimis* támogatásokról szóló 1996. március 6-i közleményének (HL C 68., 9. o.) (a továbbiakban: *de minimis* közlemény) első bekezdése szerint „[h] egy vállalkozás részére az állam által nyújtott bármely pénzügyi támogatás többékevésbé lényeges mértékben torzítja is az e vállalkozás és az ilyen támogatásban nem részesülő versenytársai közötti versenyt, vagy ezzel fenyeget, nem minden támogatás érinti a tagállamok közötti kereskedelmet és a versenyt. Ez különösen igaz az olyan támogatásokra, amelyek alacsony összegűek".

6 A *de minimis* közlemény második bekezdése szerint a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése úgy értelmezhető, hogy nem alkalmazandó a legfeljebb 100 000 ECU (jelenleg 100000 euro) összegű, az első de minimis támogatás nyújtásától számított három éven belül folyósított támogatásra. Ez az összeg a támogatások minden kategóriája tekintetében irányadó, bármi is legyen azok célja, kivéve a rendelkezés hatálya alól kivont exporttámogatásokat.

A nemzeti szabályozás

A szakmai szervezetekről szóló holland törvény

7 Az 1950. január 27-i Wet op de bedrijfsorganisatie (a szakmai szervezetekről szóló holland törvény, a továbbiakban: WBO) az alapeljárás tényállásának megvalósulása idején hatályos módosított változatában a tevékenységük szerinti gazdasági ágazat szervezésével és fejlesztésével megbízott szakmai szervezetek célját, felépítését, működését, finanszírozását és felügyeletét szabályozza. A WBO 71. cikke szerint ezek a szervezetek kötelesek tekintettel lenni az adott ágazat vállalkozásainak és ezek személyzetének érdekeire csakúgy, mint a közérdekre.

8 A WBO 73. cikke szerint a szakmai szervezetek vezetésében megosztva vesznek részt a munkáltatók és a munkavállalók reprezentatív szervezeteinek képviselői.

9 A holland jogalkotó a céljuk eléréséhez szükséges hatáskörökkel ruházta fel ezeket a szervezeteket. A WBO 93. cikke szerint — a kivételektől eltekintve — vezetésük általuk szükségesnek tartott rendeleteket hozhat az ugyanazon törvény 71. cikkében meghatározott célok elérése érdekében, mind az érintett gazdasági ágazat vállalkozásainak tevékenysége, mind ezek személyzetének munkafeltételei tekintetében. Ezeket a rendeleteket jóvá kell hagynia a Sociaal-Economische Raadnak (szociális-gazdasági tanács), valamint a WBO 93. cikkének ötödik bekezdése szerint nem torzíthatják a gazdasági versenyt.

10 A WBO 126. cikkének megfelelően a szakmai szervezetek a kötelezettségeik teljesítése érdekében olyan rendeleteket hozhatnak, amellyel az érintett ágazat vállalkozásait díj fizetésére kötelezik. Az általános tagdíjak maguknak a szakmai szervezeteknek a fenntartására szolgálnak. A „különdíjak" meghatározott célokat szolgálnak.

A szakmai szervezetekkel kapcsolatos közigazgatási jogorvoslatokról szóló holland törvény

11 Az 1954. szeptember 16-i Wet houdende administratieve rechtspraak bedrijfsorganisatie (a szakmai szervezetekkel kapcsolatos közigazgatási jogorvoslatokról szóló holland törvény) az alapeljárás tényállásának megvalósulása idején hatályos módosított változatában a szakmai szervezetekkel kapcsolatos ügyekben igénybe vehető közigazgatási jogorvoslatokat határozza meg.

12 E törvény 4. és 5. cikkeinek megfelelően azon természetes vagy jogi személyek, akiknek érdekeit egy szakmai szervezet határozata közvetlenül érint, a College van Beroep voor het bedrijfslevenhez (gazdasági ügyekben eljáró holland közigazgatási bíróság) fordulhatnak jogorvoslatért, ha álláspontjuk szerint a határozat ellentétes valamely általános hatályú szabállyal. Ugyanazon törvény 33. cikkének (1) bekezdése szerint a jogorvoslati kérelmet a határozat szóbeli közlésétől vagy kézbesítésétől, illetve a sérelmezett cselekmény végrehajtásától számított 30 napon belül kell benyújtani.

13 A holland ítélkezési gyakorlat szerinti alaki jogerő szabálya alapján, amikor jogalap nélküli fizetéssel kapcsolatos kereseti kérelmet nyújtanak be hozzá, a holland bírónak abból a feltételezésből kell kiindulnia, hogy a fizetés alapjául szolgáló határozat mind elfogadásának alaki feltételei, mind tartalma tekintetében jogszerű, ha azzal szemben az érdekelt fél nem élt a rendelkezésére álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségekkel.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

14 A Pearle BV, a Hans Prijs Optiek franchise BV és a Rinck Opticiëns BV (a továbbiakban: az alapeljárás felperesei) Hollandiában alapított társaságok, amelyek optikai termékekkel kereskednek. Ebből kifolyólag a WBO alapján a HBA, egy közjogi szakmai szervezet tagja.

15 A Nederlandse Unie van Opticiens (a továbbiakban: NUVO), az optikusok egy magánegyesülete kérelmére — amelynek akkoriban az alapeljárás felperesei is tagjai voltak — a HBA először 1988-ban a WBO 126. cikkén alapuló rendeletével „különdíj" fizetésére kötelezte tagjait egy, az optikai ágazat vállalkozásainak javát szolgáló reklámkampány finanszírozása érdekében. Hasonló díjfizetési kötelezettséget írt elő minden ezt követő évben legalább 1993-ig.

16 Az ily módon az alapeljárás felpereseire kirótt díjfizetési kötelezettség összege létesítményenként 850 NLG volt. Az alapeljárás felperesei nem terjesztettek elő közigazgatási jogorvoslati kérelmet a HBA által velük közölt, a díj kiszabásáról szóló határozatokkal szemben.

17 1995. március 29-én az alapeljárás felperesei keresetet nyújtottak be a HBA ellen a Rechtbank de 's-Gravenhagéhoz a kérdéses különdíjak kiszabását elrendelő rendeletek megsemmisítése, és a HBA részére e rendeletek alapján jogalap nélkül kifizetett összegek visszatérítése iránt.

18 Álláspontjuk szerint a reklámkampány címén nyújtott szolgáltatások a Szerződés 92. cikke (1) bekezdése szerinti támogatásnak minősültek, és a HBA-nak az e támogatások finanszírozása érdekében díjfizetési kötelezettséget megállapító rendeletei jogszerűtlenek voltak, mivel azokról nem tájékoztatták a Bizottságot a Szerződés 93. cikkének (3) bekezdésének megfelelően.

19 Részítéletével az elsőfokú bíróság részben helyt adott az alapeljárás felpereseinek. Mivel ezt a részítéletet a fellebbviteli eljárásban megsemmisítették, az alapeljárás felperesei felülvizsgálati eljárást kezdeményeztek a Hoge Raad der Nederlanden előtt.

20 E körülmények között a Hoge Raad der Nederlanden úgy döntött, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1. A kérdéses program, amely kollektív reklámkampányok finanszírozása érdekében ír elő díjfizetési kötelezettséget, támogatásnak (támogatás részének) minősül-e a [Szerződés] 92. cikkének (1) bekezdése alapján, és tájékoztatni kell-e a Bizottságot az annak nyújtására irányuló szándékról a [Szerződés] 93. cikkének (3) bekezdése szerint? Ez kizárólag a reklámkampányok szervezésére és felajánlására vonatkozik-e, vagy éppúgy irányadó e kampányok finanszírozásának eszközeire, úgymint a díjfizetési kötelezettséget elrendelő rendeletre és/vagy az utóbbi végrehajtását szolgáló díjbeszedési intézkedésekre? Eltérően kell-e megítélni, ha a kollektív reklámkampányokat az ugyanazon gazdasági ágazat más (vállalkozásainak) is felajánlják, mint akikre a díjfizetési kötelezettséget kirótták? Igenlő válasz esetén miben áll ez az eltérés? Szükséges-e azt megállapítani, hogy a közjogi szervezet költségeit teljes mértékben fedezték a szolgáltatásban részesülő vállalkozásokra kirótt különdíjak, és így a nyújtott előny nem igényelt állami forrásokat? Szükséges-e megállapítani, hogy a kollektív reklámkampányokból származó előnyök többé-kevésbé egyenlő módon oszlanak meg az ágazatban, és az ágazat minden egyes létesítménye többé-kevésbé azonos módon szerzett azok következtében előnyt vagy nyereséget?

2. A [Szerződés] 93. cikke (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség minden támogatásra vonatkozik-e, vagy csak azokra, amelyek megfelelnek a [Szerződés] 92. cikkének (1) bekezdésében rögzített meghatározásnak? Annak érdekében, hogy mentesüljön a tájékoztatási kötelezettség alól, joga van-e a tagállamnak azt mérlegelni, hogy egy támogatás megfelel-e a [Szerződés] 92.

cikkének (1) bekezdésében foglalt feltételeknek? Ha igen, miben áll ez a jog? Továbbá milyen mértékben érinti ez a mérlegelési jog a [Szerződés] 93. cikkének (3) bekezdése szerinti tájékoztatási kötelezettséget? Vagy azt kell-e megállapítani, hogy a tájékoztatási kötelezettség csak akkor nem áll fenn, ha megalapozottan feltételezhető, hogy az intézkedés nem minősül támogatásnak?

3. Ha a nemzeti bíróság megállapítja, hogy a [Szerződés] 92. cikkének (1) bekezdése szerinti támogatásról van szó, figyelembe kell-e vennie a Bizottság [...] [*de minimis* közleményében] rögzített de minimis szabályt, amikor azt vizsgálja, hogy az intézkedésről a [Szerződés] 93. cikkének (3) bekezdése szerint tájékoztatni kellett volna a Bizottságot? Ha igen, akkor a közlemény megjelenése előtt nyújtott támogatásokra visszamenőleg alkalmazható-e a de minimis szabály, és milyen módon kell ezt a de minimis szabályt alkalmazni az olyan támogatásokra, mint a teljes ágazatok javát szolgáló éves kollektív reklámkampányok?

4. A C-39/94. sz. ügyben hozott határozat (a C-39/94. sz., SFEI és társai ügyben 1996. július 11-én hozott ítélet [EBHT 1996., I-3547. o.]), amely a [Szerződés] 93. cikk (3) bekezdésének gyakorlati alkalmazásáról szól, megköveteli-e azt a nemzeti bíróságtól, hogy megsemmisítse mind a díjfizetési kötelezettséget megállapító rendeletet, mind az annak alapján hozott határozatokat, és kötelezze a közjogi szervezetet a díjak visszafizetésére akkor is, ha ez [az ...] alaki [jogerő] holland ítélkezési gyakorlatban kialakult szabályába ütközik? Releváns-e az adott esetben, hogy a díjak visszafizetése nem semmisíti meg a gazdasági ágazat és az egyes vállalkozások által a kollektív reklámkampány következtében szerzett előnyöket? Megengedi-e a közösségi jog, hogy a nemzeti bíróság ne rendelje el a különdíjak teljes vagy részleges visszatérítését, ha azt állapítja meg, hogy a gazdasági ágazat vagy az egyes vállalkozások indokolatlan előnyhöz jutnának, mivel a reklámkampányokból nyert előnyök természetükből fakadóan nem szolgáltathatók vissza?

5. Ha egy támogatásról nem tájékoztatják a Bizottságot a [Szerződés] 93. cikke (3) bekezdésének megfelelően, a közjogi szervezet hivatkozhat-e az alaki jogerő fent

említett szabályára a díjat kiszabó határozat tekintetében azért, hogy elkerülje az eredeti állapot visszaállítására irányuló kötelezettséget, ha e határozat alanyát sem a határozat meghozatalakor, sem a közigazgatási jogorvoslat iránti kérelem előterjesztésére nyitva álló határidő alatt nem értesítették arról, hogy a támogatásról — amelynek része a díjat kiszabó határozat — a Bizottságot nem tájékoztatták? A jogalany joggal feltételezheti-e, hogy a tagállam teljesítette a [Szerződés] 93. cikk (3) bekezdése szerinti tájékoztatási kötelezettségét?"

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Előzetes észrevételek

21 A nemzeti bíróság együttesen vizsgálandó első három kérdésével lényegében arra vár választ, hogy állami támogatásnak minősülnek-e az optikai ágazat vállalkozásainak érdekeit szolgáló HBA által finanszírozott reklámkampányok a Szerződés 92. cikke (1) bekezdésének értelmében, és hogy — adott esetben a de minimis szabály figyelembevétele mellett — tájékoztatni kellett volna-e a Bizottságot a reklámkampány finanszírozására szolgáló díjak fizetését a tagoknak előíró HBA rendeletekről — mint támogatási programok elemeiről –a Szerződés 93. cikke (3) bekezdésének megfelelően. Arról kér tehát felvilágosítást, hogy az alapeljárás felpereseire kiszabott különdíjak a be nem jelentett támogatásokhoz való közvetlen kötődésük okán szintén jogszerűtlennek minősülnek-e, és így vissza kell-e őket téríteni.

22 A negyedik és ötödik kérdés arra irányul, hogy a Szerződés 93. cikke (3) bekezdésével ellentétes-e az alapeljárás tényállásához hasonló esetekben a holland ítélkezési gyakorlatban kialakult alaki jogerőre vonatkozó szabály alkalmazása.

Az első, második és harmadik kérdésről

A Bíróság elé terjesztett észrevételek

23 Az alapeljárás felperesei és a Bizottság szerint az optikai ágazat vállalkozásainak javát szolgáló reklámkampány HBA általi finanszírozása állami támogatásnak minősül a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése szerint, amelyről tájékoztatni kellett volna a Bizottságot a Szerződés 93. cikke (3) bekezdésének megfelelően. Arra hivatkoznak, hogy a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése szerinti támogatás fogalma kiterjed mind az állam által közvetlenül, mind pedig az állam által kijelölt, a HBA-hoz hasonló állami vagy magánszervezetek közvetítésével nyújtott támogatásokra (a C-379/98. sz., PreussenElektra-ügyben 2001. március 13-án hozott ítélet [EBHT 2001., I-2099. o.]).

24 Egy hatóság által végrehajtott, és bizonyos vállalkozásokat vagy árukat előnyben részesítő intézkedések azon az alapon nem veszítik el támogatási minőségüket, hogy részben vagy egészben a hatóság által az érintett vállalkozásokra kiszabott és tőlük beszedett hozzájárulásokból finanszírozzák őket (a 78/76. sz., Steinike & Weinlig ügyben 1977. március 22-én hozott ítélet [EBHT 1977., 595. o.], és a 259/85. sz., Franciaország kontra Bizottság ügyben 1987. november 11-én hozott ítélet [EBHT 1987., 4393. o.] 23. pontja). Ennek megfelelően egy intézkedés akkor is a Szerződés 92. cikke (1) bekezdésének hatálya alá tartozhat, ha teljes egészében ilyen hozzájárulásokból finanszírozták.

25 Az alapeljárás felperesei és a Bizottság álláspontja szerint a holland kormánynak meg kellett volna adnia a bevezetett programmal kapcsolatos minden szükséges tájékoztatást a Bizottságnak. Ennek a tájékoztatásnak érintenie kellett volna mind a reklámkampány szervezését, mind ez utóbbi finanszírozásának eszközeit (a 47/69. sz., Franciaország kontra Bizottság ügyben 1970. június 25-én hozott ítélet [EBHT 1970., 487. o.]).

26 A HBA arra hivatkozik, hogy az általa támogatott kollektív reklámkampány nem minősül a Szerződés szerinti támogatásnak. Amikor egy hatóság olyan módon szervez ilyen kampányt egy meghatározott kereskedelmi, kézműipari vagy ipari ágazat javára, hogy azt az érdekeltekre — az abból származó előny fejében a — kiszabott különdíjból finanszírozza, az állami forrásokból való finanszírozás eleme lényegében hiányzik.

27 A holland kormány szerint egy közjogi szervezet által hozott rendelet, amely egy magánegyesület kérelmére állapít meg díjfizetési kötelezettséget egy kollektív reklámkampány finanszírozására, nem minősül állami támogatásnak a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése értelmében. Emlékeztet arra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint (a C-83/98. sz., Franciaország kontra Ladbroke Racing és Bizottság ügyben 2000. május 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-3271. o.] és a fent hivatkozott PreussenElektra-ítélet) az előbb hivatkozott rendelkezés értelmében csak a részben vagy egészben állami forrásokból finanszírozott előnyök minősülnek támogatásnak. A holland kormány hangsúlyozza, ha a jelen tényállásban hatáskörei köszönhetően a HBA eszközül szolgált egy szakmai körök által meghatározott célt szolgáló források megszerzéséhez és elosztásához, ez a szervezet nem rendelkezett szabadon a forrásaival.

A Bíróság válasza

28 A Szerződés 93. cikkének (3) bekezdéséből az következik, hogy a Bizottságot tájékoztatni kell a támogatások bevezetésére vagy módosítására irányuló szándékról. Ha álláspontja szerint az ilyen szándék nem egyeztethető össze a közös piaccal, haladéktalanul megindítja a Szerződés 93. cikkének (2) bekezdése szerinti eljárást, és az érintett tagállam nem hajthatja végre a tervezett intézkedéseket, amíg ebben az eljárásban végső határozat nem születik.

29 A Bíróság ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy amikor a — többek között díjfizetési kötelezettség útján való — finanszírozás a támogatási intézkedés lényegi elemét képezi, a Bizottságnak ezen intézkedés vizsgálata során szükségszerűen figyelembe kell vennie ezt a finanszírozási módot (a C-261/01. és a C-262/01. sz., Van Calster és társai ügyben hozott ítélet [az EBHT-ban még nem tették közzé] 49. pontja és a C-34/01–38/01. sz., Enirisorse-ügyben hozott ítélet [az EBHT-ban még nem tették közzé] 44. pontja).

30 Ilyen esetben a támogatási intézkedésről szóló — a Szerződés 93. cikkének (3) bekezdése szerinti — tájékoztatásnak szintén tartalmaznia kell a finanszírozás módját annak érdekében, hogy a Bizottság azt teljes információ birtokában vizsgálhassa meg. Ennek hiányában nem lehetne kizárni, hogy olyan támogatási intézkedést minősítsenek a közös piaccal összeegyeztethetőnek, amelyről ez nem lett volna megállapítható akkor, ha a Bizottság ismerte volna finanszírozásának módját (lásd a fent hivatkozott Van Calster és társai ítélet 50. pontját).

31 A nemzeti bíróságoknak kell védelemben részesíteniük a jogalanyokat akkor, ha a nemzeti hatóságok esetleg megsértik a tagállamoknak a Szerződés 93. cikkének (3) bekezdéséből származó kötelezettségeit (ebben az értelemben lásd a C-354/90. sz., Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires és Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon ügyben 1991. november 21-én hozott ítélet [EBHT 1991., I-5505. o.] 12. pontját és a C-17/91. sz., Lornoy és társai ügyben 1992. december 16-án hozott ítélet [EBHT 1992., I-6523. o.] 30. pontját). Annak megállapítása érdekében, hogy egy állami intézkedésre e rendelkezés megsértésével került-e sor, elképzelhető, hogy a nemzeti hatóságnak értelmeznie kell a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése szerinti támogatás fogalmát (lásd a fent hivatkozott Steinike & Weinlig ítélet 14. pontját, a C-189/91. sz., Kirsammer-Hack-ügyben 1993. november 30-án hozott ítélet [EBHT 1993., I-6185. o.] 14. pontját és a fent hivatkozott SFEI és társai ítélet 49. pontját). A Szerződés 93. cikkének (3) bekezdése szerinti tájékoztatási kötelezettség és végrehajtási tilalom a támogatásoknak a Szerződés 92. cikk (1) bekezdése szerinti bevezetésére vagy módosítására vonatkozik.

32 Arra is szükséges emlékeztetni, hogy a támogatásként való minősítéshez az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése szerinti összes feltétel teljesülésére szükség van (lásd a C-142/87. sz., Belgium kontra Bizottság, ún. „Tubemeuse"-ügyben 1990. március 21-én hozott ítélet [EBHT 1990., I-959. o.] 25. pontját, a C-278/92–C-280/92. sz., Spanyolország kontra Bizottság ügyben 1994. szeptember 14-én hozott ítélet [EBHT 1994., I-4103. o.] 20. pontját, a C-482/99. sz., Franciaország kontra Bizottság ügyben 2002. május 16-án hozott ítélet [EBHT 2002., I-4397. o.] 68. pontját és a C-280/00. sz., Altmark Trans és Regierungspräsidium Magdeburg ügyben 2003. július 24-én hozott ítélet [EBHT 2003., I-7747. o.] 74. pontját).

33 A Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése négy feltételt jelöl meg. Először is állami beavatkozásról vagy legalábbis állami forrásból történő beavatkozásról kell, hogy szó legyen. Másodszor ennek a beavatkozásnak érintenie kell a tagállamok közötti kereskedelmet. Harmadszor a kedvezményezettjét előnyben kell részesítenie. Negyedszer torzítania kell a versenyt, vagy azzal kell fenyegetnie (a fent hivatkozott Altmark Trans és Regierungspräsidium Magdeburg ítélet 75. pontja).

34 Ami az első feltételt illeti, az állandó ítélkezési gyakorlatból következően nincsen helye megkülönböztetésnek azok között az esetek között, amikor a támogatást közvetlenül az állam, vagy amikor az ezen állam által kijelölt vagy létrehozott közvetítő állami vagy magánszervezet nyújtja (az 57/86. sz., Görögország kontra Bizottság ügyben 1988. június 7-én hozott ítélet [EBHT 1988., 2855.o.] 12. pontja, a fent hivatkozott PreussenElektra-ítélet 58. pontja és a C-126/01. sz., GEMO-ügyben 2003. november 20-án hozott ítélet [az EBHT-ban még nem tették közzé] 23. pontja).

35 Ugyanakkor ahhoz, hogy az előnyök a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése szerinti támogatásnak minősüljenek, egyrészről közvetlenül vagy közvetve állami forrásból kell származniuk, másrészről az államnak tulajdoníthatónak kell lenniük (a C-303/88. sz., Olaszország kontra Bizottság ügyben 1991. március 21-én hozott ítélet [EBHT 1991., I-1433. o.] 11. pontja, valamint a fent hivatkozott 2002. május 16-án hozott Franciaország kontra Bizottság ítélet 24. pontja és a GEMO-ítélet 24. pontja).

36 Még akkor is, ha a HBA közjogi szervezetnek minősül, jelen esetben nem tűnik úgy, hogy a reklámkampányt a nemzeti hatóságok rendelkezésére álló eszközökből finanszírozták. Éppen ellenkezőleg, a nemzeti bíróság ítéletéből megállapítható, hogy a HBA által az érintett reklámkampány finanszírozására használt forrásokat a kampány előnyeiben részesülő tagjaitól gyűjtötte be e kampány megszervezésére szánt különdíj formájában. Mivel a közjogi szervezetnek az említett kampány keretében felmerült költségeit teljes mértékben fedezték az abból hasznot húzó vállalkozásoktól beszedett díjak, a HBA nem hozott létre olyan előnyt, ami az állam vagy e szervezet számára többletterhet jelentett volna (lásd ebben az értelemben a C-72/91. és C-73/91. sz., Sloman Neptun-ügyben 1993. március 17-én hozott ítélet [EBHT 1993., I-887. o.] 21. pontját).

37 Továbbá az iratokból megállapítható, hogy az érintett reklámkampány megszervezését és lefolytatását a NUVO — az optikusok egy magánegyesülete — kezdeményezte, és nem a HBA. Amint azt a főtanácsnok indítványának 76. pontjában hangsúlyozza, a HBA pusztán egy teljes mértékben az érintett szakmai körök által meghatározott — és a holland hatóságok által meghatározott politikában egyáltalán nem megjelenő — kereskedelmi célt szolgáló források megszerzésének és elosztásának eszköze volt.

38 A jelen ügy ebben különbözik a fent hivatkozott Steinike & Weinlig ítélet alapjául szolgáló tényállástól. Egyrészről az utóbbi esetben szereplő Alap finanszírozása egyszerre származott közvetlen állami hozzájárulásokból és a tagvállalatok hozzájárulásaiból, amelyek mértékét és alapját az Alapot létrehozó törvény állapította meg. Másrészről az érintett Alap az állam által meghatározott politika — azaz a nemzeti mezőgazdaság, erdészet és élelmiszeripar népszerűsítése — végrehajtásának eszköze volt. Ugyanígy a fent hivatkozott 1987. november 11-én hozott Franciaország kontra Bizottság ítélet alapjául szolgáló ügyben a DEFI tanács, amelynek a rendelkezésére bocsátották a francia kormány rendelete alapján a textiltermékek franciaországi szállítására kivetett, költségvetésen kívüli adókból

származó bevételeket, az e kormány által elhatározott intézkedéseket hajtotta végre a francia textil- és ruházati ágazat támogatására.

39 A fentiekből következik, hogy az alapeljáráséhoz hasonló tényállásában nem teljesül az intézkedések állami támogatásként való minősítésének a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése szerinti első feltétele.

40 Következésképpen a reklámkampány finanszírozásának eszközei nem képezték egy, a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése szerinti támogatási intézkedés lényeges elemét, és nem kellett a Szerződés 93. cikkének (3) bekezdésében meghatározott feltételeknek megfelelően tájékoztatni róluk a Bizottságot. Ilyen körülmények között nem kell külön választ adni a Hoge Raad der Nederlanden arra vonatkozó kérdésére, hogy a *de minimis* közleménynek milyen hatása van e tájékoztatási kötelezettség betartásának értékelésére.

41 Tekintettel a fenti megállapítások összességére, az első három kérdésre az a válasz, hogy a Szerződés 92. cikkének (1) és 93. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy egy közjogi szakmai szervezet által a tagjai javára szervezett, és általuk elhatározott reklámkampánynak az említett tagoktól beszedett, és kötelezően e célra fordított forrásokból való finanszírozása érdekében hozott rendeletek nem képezik lényegi elemét valamely, az e rendelkezések szerinti támogatási intézkedésnek, és nem kell azokról előzetesen tájékoztatni a Bizottságot, amennyiben megállapítható, hogy a finanszírozást olyan forrásokból biztosították, amelyekkel az adott közjogi szakmai szervezet sohasem rendelkezhetett szabadon.

A negyedik és ötödik kérdésről

42 Ezen kérdéseivel a nemzeti bíróság lényegében arra vár választ, hogy az alapeljárás tényállásához hasonló esetben a közösségi jog tiltja-e, hogy a hatáskörrel rendelkező bíróságok alkalmazzák az alaki jogerőnek a holland ítélkezési gyakorlat szerinti szabályát, amely szerint nem vizsgálhatják meg az alapeljárás felpereseit díjfizetésre kötelező HBA-határozatok jogszerűségét abban az esetben, ha azokat a rendeleteket, amelyeken ezek a határozatok alapultak, a Szerződés 93. cikke (3) bekezdésének megsértésével hajtották végre.

43 Mivel az első, második és harmadik kérdésre adott válaszokból az következik, hogy a HBA-nak a kérdéses reklámkampány finanszírozására szolgáló díjakat megállapító rendeletei nem képezték lényeges elemét egy, a Szerződés 92. cikkének (1) bekezdése szerinti támogatási intézkedésnek, és azokról nem kellett a Bizottságot előzetesen tájékoztatni, meg kell állapítani, hogy az alapeljárás tényállásában nem valósul meg az a feltételezés, amelyen ezek a kérdések alapulnak. Ennek megfelelően ezekre a kérdésekre már nem szükséges válaszolni.

A költségekről

44 A Bíróságnál észrevételt előterjesztő holland kormány, valamint a Bizottság részéről felmerült költségek nem téríthetők meg. Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdéseket előterjesztő bíróság előtt függőben lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez utóbbi bíróság dönt a költségekről.

A fenti indokok alapján,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

a Hoge Raad der Nederlanden 2002. szeptember 27-i ítéletével hozzá intézett kérdéseire válaszolva a következőképpen határozott:

Az EK-Szerződés 92. cikkének (1) bekezdését (jelenleg, módosítást követően, az EK 87. cikk (1) bekezdése) és 93. cikkének (3) bekezdését (jelenleg az EK 88. cikk (3) bekezdése) úgy kell értelmezni, hogy egy közjogi szakmai szervezet által a tagjai javára szervezett, és általuk elhatározott reklámkampánynak az említett tagoktól beszedett, és kötelezően e célra fordított forrásokból való finanszírozása érdekében hozott rendeletek nem képezik lényegi elemét valamely, az e rendelkezések szerinti támogatási intézkedésnek, és nem kell azokról előzetesen tájékoztatni a Bizottságot, amennyiben megállapítható, hogy a finanszírozást olyan forrásokból biztosították, amelyekkel az adott közjogi szakmai szervezet sohasem rendelkezhetett szabadon.

Jann Rosas von Bahr

Silva de Lapuerta Lenaerts

Kihirdetve Luxembourgban, a 2004. július 15-i nyilvános ülésen.

R. Grass P. Jann

hivatalvezető az első tanács elnöke